

บทคัดย่อ

การลงพื้นที่สำรวจขององค์กรชุมชน และการสังเกตการณ์ของคณาจารย์ รากหญ้าในแถบตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งให้เห็นว่าวงจรแห่งความรุนแรงที่เชื่อมโยงระหว่างการพลัดถิ่นฐานภายในประเทศและการลิดรอนความมั่นคงทางอาหารนั้นได้ขมวดปมถึงเครือข่ายขึ้นเรื่อยๆ นโยบายบังคับซื้อข้าวเปลือก การยึดที่ดินทำกิน โครงการพัฒนาพื้นที่ชายแดน และสภาพเงินเฟ้อที่สาหัสขึ้น ได้กดดันให้คนจนชนบทต้องอพยพถิ่นฐานออกจากเขตที่รัฐควบคุมอยู่ไปสู่พื้นที่ความขัดแย้ง หากในพื้นที่การสู้รบนั้นรัฐก็ยังคงมุ่งทำลายและยึดเสบียงอาหาร เพื่อที่จะผลักดันให้ชาวบ้านผู้พลัดถิ่นต้องอพยพกลับคืนสู่เขตแดนที่ตนควบคุมเสมอมา ภาพที่ปรากฏจึงคือกลุ่มประชาชนชนบทที่แม้ต้องทุกข์ยากจากการอพยพพลัดถิ่นฐานนับครั้งไม่ถ้วน ก็ยังต้องพยายามดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อที่จะเอาชีวิตรอด ทั้งด้วยภูมิปัญญาดั้งเดิมและเครือข่ายทางสังคมของตน

ข้อค้นพบจากการสังเกตการณ์ส่วนบุคคล และการลงพื้นที่สำรวจ

การกำหนดภาษีการค้าข้าวเปลือกและโคเวต้าผลผลิตที่เกษตรกรผู้ยากไร้ต้องขายให้แก่รัฐ ยังดำเนินต่อไปแม้รัฐบาลได้ประกาศว่าจะยกเลิกโครงการ (บังคับ) จัดซื้อข้าวภายในปีพ.ศ. 2547 นี้ ในช่วงปีพ.ศ. 2546 ที่ผ่านมามีการรายงานว่าโคเวต้าผลผลิตที่เกษตรกรต้องขายให้รัฐนั้นอยู่ในระดับตั้งแต่ 8 กระบุง (0.25 ตัน) ต่อ 1 เอเคอร์ (2 ไร่ 212 ตารางวา) ในรัฐฉาน ไปจนถึง 16 กระบุง (ครึ่งตัน) ต่อ 1 เอเคอร์ในรัฐมอญ โดยเกษตรกรในทั้งสองพื้นที่จะต้องขายข้าวเปลือกตามโคเวต้านี้ในราคาต่ำกว่าตลาดถึงร้อยละ 90

การยึดที่ทำกินและการบังคับโยกย้ายถิ่นฐานซึ่งเป็นการลิดรอนสิทธิต่ออาหารที่เพียงพอ สิทธิที่อยู่อาศัย และสิทธิต่อการดำรงชีพของคนจนชนบท ก็ยังคงดำเนินต่อไปอยู่เช่นกัน ในปีพ.ศ. 2545 ในแถบพม่าตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่บังคับจัดสรรในการควบคุมของรัฐอยู่ถึง 176 แห่ง และภายในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาข้อมูลเฉพาะจากเขต 3 เมืองของรัฐมอญระบุว่า รัฐบาลได้รับเอาที่ทำกินมากกว่า 17,500 ไร่ และทรัพย์สินประมาณมูลค่าได้ถึง 19.25 ล้านบาทไปจากมือประชาชน

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของรัฐบาลทหารพม่า ยังคงใช้หลักการที่มุ่งให้อำนาจกองทัพควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแทนที่จะเป็นการบรรเทาภาวะความยากไร้ ก็กลับผลักดันให้สภาพปัญหาทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น กรณีของเขื่อนป่าตึนในภาคพะโคซึ่งอ่างเก็บน้ำได้ท่วมที่ทำกิน 5,028 ไร่โดยที่เครื่องจักรผลิตกระแสไฟฟ้าก็ไม่สามารถใช้งานได้ นั้น เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความหายนะที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อกั้นแม่น้ำสาละวิน ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการวางแผนได้เป็นอย่างดี

อัตราเงินเฟ้อที่รุนแรงขึ้นสืบเนื่องจากวิกฤติการเงินการธนาคารในปีพ.ศ. 2546 ได้ลดทอนอำนาจการซื้อของคนชนบทให้ยิ่งต่ำลงไปอีก ราคาข้าวในพื้นที่ทุรกันดารดิบตัวสูงกว่าเดิมถึงร้อยละ 33 ในรัฐมอญ และร้อยละ 25 ในภาคพะโค ค่าจ้างรายวันในพื้นที่ภายใต้การควบคุมของรัฐอย่างเมืองบิลินของรัฐมอญนั้น อยู่ในอัตราไม่ถึง 350 จีต หรือ 14 บาทต่อวัน ซึ่งเงินจำนวนนี้จะสามารถซื้อข้าวได้เพียง 1 ปยี (2 กิโลกรัม) และพอเลี้ยงครอบครัวที่มีสมาชิก 5 คนได้เพียง 1 วันเท่านั้น

ในพื้นที่ความขัดแย้ง สภาเพื่อการพัฒนาและสันติภาพแห่งรัฐ (State Peace and Development Council หรือเอสพีดีซี (SPDC) ยังใช้การทำลายและการยึดเสบียงอาหารเป็นหนึ่งในยุทธการทางสงคราม ในปีพ.ศ. 2545 มีการคาดประมาณว่าผู้พลัดถิ่นในประเทศที่แอบซอนอยู่ตามป่าเขา 250 กลุ่มได้สูญเสียข้าวเปลือกรวมกันมากกว่า 3,600 ตันจากการถูกเผาทั้ง ฟืนทั้ง หรือเหยียบย่ำทำลาย ยุทธการเช่นนี้ดำเนินไปอย่างเข้มข้นรุนแรงที่สุดในรัฐกะเหรี่ยงและภาคพะโค นอกจากนี้ยังมีข้าวอีกส่วนหนึ่งที่ถูกยึดไปโดยกองทัพ อีกหนึ่งการวางกับระเบิดกระจ่ายไปทั่วบริเวณกว้างขวางยังเป็นการจำกัดโอกาสในการเพาะปลูกและการเข้าถึงตลาดของประชาชนอีกด้วย

การสำรวจของคณะเจ้าหน้าที่สุขภาพแบกเบ้ระบุว่า การพลัดถิ่นฐานอันเนื่องมาจากการสู้รบได้ส่งผลให้สถานะทางโภชนาการของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิง เด็ก และคนชราดลดถอยลงอย่างยิ่ง สัดส่วนเด็กในภาวะทุโภชนาการที่สูงถึงร้อยละ 11.4 นั้น ตามมาตรฐานตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ถือได้ว่าเป็นวิกฤตทางการสาธารณสุข ในช่วง 1 สัปดาห์ก่อนการสำรวจ เด็กร้อยละ 50 ได้รับอาหารโปรตีนสูงเพียง 2 ครั้งหรือน้อยกว่า นอกจากนี้จากการสุ่มตัวอย่างพบว่า ประชากรที่อยู่ในภาวะขาดวิตามินเอมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 3.4 ของทั้งหมด ซึ่งตามมาตรฐานแล้วถือว่าสัดส่วนที่สูงกว่าร้อยละ 0.5 นั้นบ่งชี้ได้ถึงปัญหาสาธารณสุขในระดับร้ายแรงแล้ว

ผลการสำรวจข้อมูลประชากรผู้พลัดถิ่นในประเทศร่วมแชนคนจาก 2 หมื่นครัวเรือนโดยองค์กรมมนุษยธรรมของชนเผ่าพื้นเมืองต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงภาวะประชากรที่เปราะบางเป็นอย่างมาก สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีที่สูงถึงร้อยละ 41 และสัดส่วนของคนชราอายุมากกว่า 65 ปีที่ต่ำถึงร้อยละ 2.6 นั้น เป็นสภาพใกล้เคียงกับสภาพการกระจายอายุประชากรในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาที่สุดของโลกในทวีปแอฟริกา นอกจากนี้ผลการสำรวจยังชี้ว่า ความถี่ของการอพยพพลัดถิ่นฐานของประชากรกลุ่มนี้โดยเฉลี่ยจะสูงถึง 3 ครั้งต่อปี ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ติดกับตอนกลางของประเทศพม่าและที่อยู่ในรัศมีห่างจากชายแดนไทยไม่เกิน 100 กิโลเมตรเป็นกลุ่มที่ต้องอพยพพลัดถิ่นบ่อยครั้งที่สุด

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University